

Латинизација целокупне јавне сфере у Србији добила је карактер "културцида". За свега неколико година, латиница је постала једино комерцијално писмо у Србији. На прсте једне руке могу се још набројати производи са ћириличним натписом. Чак и оне мале етикете, које се лепе на полеђини увозних производа, или ситно одштампана упутства, са ознаком за језик - "српски", искључиво су на латиници. Сви комерцијални билборди, на нашим улицама, такође су на латиници. Чак и произвођачи чији је бренд, током више деценија, био на ћирилици – попут воде Књаз Милош – после 2000. године су прешли на латиницу.

Заправо, 2000. година се може одредити као почетак најновијег таласа латинизације српског јавног простора и српске културе. Изгледа да је после политичких промена од 5. октобра највећи део наше комерцијално оријентисане средње класе поверовао да је основни начин "модернизације" и "уласка у ЕУ" прелазак на латиницу. Реч је о припадницима маркетиншких, трговачких и услужних занимања – од дизајнера у великим компанијама, до ситних трговаца. Ограниченог образовања и културе, они су кренули у типично провинцијално опонашње "Европе" и "модерности" преузимањем једног псеудо-статусног знака. Попут сиромашка са села који на главу стави цилиндар и умишља да је енглески гроф, тако су и наши власници С.У.Р-ова и С.Т.Р-ова, баш као и маркетиншки и дизајнерски консултанци наших компанија, своје фирме и производе почели готово стопостотно да исписују латиницом. Али, као што некада Живадинки није било довољно да се прекрсти у Жаклину па да постане париска дама, тако се ни наша малограђанска средња класа – почев од нашег комшије, власника С.Т.Р-а, па све до овдашњих "доктора" за маркетинг и дизајн – није одмах преобразила у власнике лондонског Хародса и дизајнере париског Кристиан Диора. Они су остали што и јесу. Јер, њихови се купци не зову ни Џорџ, ни Моника, већ Милан и Јована, и пуко кићење латиницом није допринело ништа нити продаји, нити квалитету самих производа.

Али, истребљивање ћирилице у комерцијалној сфери, након 2000, није био једини удар. Ћирилица је убрзано затирана и у сфери јавне комуникације. Све новопокренуте дневне новине (осим једне) такође су биле на латиници, готово све комерцијалне телевизије, као и сви титловани кабловски канали, такође су своје исписе имали на латиници, и а постотак латиничних књига брзо је прешао 80 одсто. На питање зашто то раде, одговорни у овој сфери једноставно су објашњавали да је латинично тржиште веће од

ћириличног. Латиничне новине се, говорили су, могу продати и припадницима наших националних мањина који пишу латиницом, а латиничне књиге се могу продавати и у Босни и Хрватској. Тако се због стотинак продатих примерака новина међу војвођанским Мађарима и Словацима, или због пет-шест примерака књиге проданих у Хрватској, запостављало и уништавало читаво једно писмо. Због површног и ћифтинског среброљубља, напуштала се вишевековна културна традиција овог народа и један од кључних елемената његовог идентитета. Има ли лакомисленијег поступка од тог?

Но, није ли латиница, током седамдесетих и почетком осамдесетих, такође доминирала у Србији? И није ли се, у наредних петнаестак година, ћирилица ипак некако повратила из мртвих? Може ли се тако нешто очекивати и сада? Тешко. Овога пута, наиме, извршена је латинизација једне сфере која је тада била поштеђена културцида – сфере детињства.

И заиста, без обзира на сву доминацију латинице у трговини и јавној сфери, сликовнице, новине и књиге, тих седамдесетих и осамдесетих година, које су биле намењене деци биле су ипак штампане на ћирилици. Ћирилица је, за све нас који смо тада били деца, ипак било наше прво и основно писмо, писмо нашег детињства, и као такво нешто што је у најдубљем смислу речи наше, топло, темељно и драго – као и само детињство, уосталом. Оно најгоре, међутим, што се данас дешава са ћирилицом јесте да је она све мање писмо наше деце. Све дечије телевизије програм емитују или искључиво на латиници (попут Ултре и Минимакс ТВ), или са ћирилицом која се само назире у траговима (Канал Д, Пинк Кидс и Хеџи ТВ). Сви дечији албуми са сличицама или картицама искључиво су на латиници. А дечије новине, сликовнице и књиге такође су у 80 посто случајева на латиници.

Истина, ћирилица је и даље основно школско писмо, барем у нижим разредима. Али, то више није средство комуникације наше деце. Мој шестогодишњи син је, као и сва деца, прво научио ћирилицу. Али, он са њом није могао готово ништа – нити да прати ТВ, нити да чита натписе на сличицама или производима за децу, нити да чита СМС поруке. Морао је одмах да научи и латиницу. Латиница је постала писмо његовог детињства – баш као и за сву српску децу данас. Погледајте графите и личне записе ваше деце. Видећете да су сви на латиници. Деца желе што пре да буду као одрасли. Како у свету одраслих, а нарочито у свету забаве, постоји само латиница и наша деца брзо напуштају ћирилицу као нешто застарело и досадно. Ћирилица живи само још у школско-уџбеничком резервату. Али, само је питање тренутка када ће она и одатле нестати.

Ко је крив за ово масовно идентитетско самоубиство, ко је крив за ово самозатирање читаве једне националне културе, затирање које ће се одиграти буквално у једној генерацији, чак у једној деценији? Најпре, то је наша економска елита. Једна реч Милорада Мишковића била је можда довољна да се не изврши латинизација српске трговине. Али, та реч није била изречена. Једнаку кривицу носе и власници и уредници наших медија. Једна реч Жељка Митровића или Донке Шпичек и наша деца би своје омиљене емисије гледали у ћириличном амбијенту. И наши издавачи, власници и уредници, имају свој део кривице. Па и ми остали смо такође одговорни. Површни, равнодушни, небрижљиви, без осећаја за културу и традицију, ми лакомислено узимамо туђе и заборављамо наше само зато што је то "модерно", или што се надамо да ћемо тако зарадити који динар више, или бити ближе "Европи".

Шта да радимо? У овој ствари, у очувању ћирилице, види се озбиљност и способност наше националне елите. Али, наша елита или је сасвим незаинтересована, или директно навија за нестанак ћирилице. Тај други део елите чини "друга Србија". Она зна да ће ћирилица већ за коју годину изумрети, само ако се нешто не предузме. Зато она диже неопisivу галаму - "национализам!", "национализам!", код сваког захтева за акцијом. Али, акција је нужна, не зато да би ћирилица постала једино српско писмо, већ да би се уопште одржала. У културном смислу, ћирилица је угрожена врста. И држава мора нешто да предузме, ако хоће да очува "културну разноврсност". Уставна одредба о ћирилици као службеном српском писму више није довољна. Нужан је, за почетак, закон о јавној употреби српској језика, који би обавезао произвођаче и увознике да на сваком производу декларација и упутство буду исписани ћирилицом. Нужан је закон који ће ћириличним новинама и књигама дати пореске олакшице. Нужан је закон који ће од ТВ емитера захтевати да бар 50 посто програма буде на ћирилици.

Тај закон треба да спреми Министарство културе. Али, како то очекивати када се помоћник министра из тог министарства, у једином јавном наступу неког тамошњег званичника у вези проблема писма у Србији, заложио за заштиту латинице, тачније за стављање латинице на београдске уличне табле ("због странаца")? Као да је он помоћник из министарства туризма, задужен да се странци у Србији што пријатније осећају, а не из министарства културе, чија је основна обавеза да брани и унапређује српску културу? Тог човека помињемо само као парадигму српског културњачког естаблишмента. Од тог естаблишмента се очекују велики задаци на пољу српске културе, а он је недорастао за хватање у коштац и са далеко мањим проблемима српског друштва него што је питање изумирања ћирилице. Изжлебљен из традиције и слеп за све што га се директно не тиче, наш културњачки естаблишмент није у стању чак ни да детектује проблем, а камо ли да нешто предузме.

Нужна је промена власти, како би се и у култури променила државна политика. Али, та

промена неће дати резултате ако не буде праћена национално-културним освешћењем, како оног равнодушног дела елите, тако и оне небрижљиве или лакомислене средње класе. Ми морамо постати свесни шта је оно што смо, као генерација, у дугачком низу српских поколења, наследили од наших предака, и шта је оно што морамо предати нашим потомцима, сачувано и унапређено. Ћирилица је једно од драгоцености из наше културне баштине. Морамо подсетити себе, али и друге – нашег банкара, нашег трговца, нашег издавача, да не пристајемо на затирање тих драгоцености, а понајмање у име "модернизације" и "уласка у ЕУ". Наша деца не смеју да буду прва српска генерација која ће ћирилицу заборавити, а да због тога никога од њих не гризе савест. Јер, за то неће бити одговорни они. Бићемо одговорни ми, који чак ни у последњем тренутку, када се могло нешто урадити, нисмо имали ни снаге, ни воље, ни свести, да нешто предузмемо.